

Бондаренко О. В.

Национальный лесотехнический университет Украины

ПРОЕКТИРОВАНИЕ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ УЧЕТА, АНАЛИЗА, АУДИТА

Резюме

Определены особенности проектирования информационных систем учета, анализа, аудита. Охарактеризованы основные этапы, и проанализированы стадии создания автоматизированных информационных учетно-аналитических систем. Рассмотрены положительные и отрицательные факторы внедрения информационных систем учета, аудита, анализа. Выявлены прямые и косвенные факторы экономической эффективности внедрения компьютерной системы бухгалтерского учета.

Ключевые слова: автоматизация, информационные системы, программное обеспечение, учет, проектирование, эффективность внедрения, этапы, стадии.

Bondarenko O. V.

National Forestry University of Ukraine

DESIGN AND EFFECTIVENESS OF IMPLEMENTATION OF THE INFORMATION SYSTEMS OF ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT

Summary

The features of designing of information systems of accounting, analysis, audit. Outline the main stages and analyzed the stage of creation of an account automated information-analytical systems. Examines the positive and negative factors on implementation of information systems of accounting, audit, analysis. The identified direct and indirect economic effects of the introduction of computer accounting system.

Keywords: automation, information systems, software, accounting, design, efficiency of implementation, stages, stage.

УДК 657.6

Бурдьо І. М.

Львівський інститут банківської справи

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено теоретичні підходи до проведення аудиту будівельних підприємств. Описано основні етапи аудиту із врахуванням особливостей діяльності організацій. Розглянуто питання оцінки аудиторами ризиків, пов'язаних із здійсненням проекту з будівництва житлового будинку.

Ключові слова: етапи аудиту, доходи, витрати, ризики, акції, дивіденди.

Постановка проблеми. Будівництво належить до галузей матеріального виробництва, що динамічно розвивається в останні роки. Особливості організації діяльності будівельних підприємств істотно впливають на порядок ведення бухгалтерського обліку в будівництві, а побудова системи управління витратами – проблема багатьох будівельних організацій, особливо з огляду на можливі ризики, з якими вони стикаються у своїй діяльності. При цьому прозора діяльність будівельних організацій є необхідною умовою залучення суб'єктів, котрі фінансують капітальне будівництво. Саме тому незалежний аудит є необхідним для будівельних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади проведення аудиту підприємств досліджувались, зокрема, такими науковцями, як Я.А. Гончарук, Г.М. Давидов. Питання методичних підходів аудиту в будівельній галузі досліджували М.М. Мельник, П.О. Куцик, О.В. Харламова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Процеси у будівництві мають більш динамічний характер, ніж в інших сферах виробництва, а проводячи аудит з використанням даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, в основному отримуються результати у

статисті. У такій ситуації подальшого розвитку потребують питання, пов'язані з адаптацією методики проведення аудиту до галузевих особливостей будівельних підприємств, формування підходів до оцінки фінансових та не фінансових показників діяльності, а також виявлення можливих ризиків з метою їх уникнення або мінімізації.

Метою статті є аналіз методичних підходів до проведення аудиту будівельних підприємств із врахуванням особливостей галузі.

Виклад основного матеріалу. Будівельні підприємства в сучасний період функціонують у будь-яких формах власності (приватній, комунальній, державній, колективній) та мають різні організаційно-правові форми.

Для будівельних підприємств, що мають організаційно-правову форму господарських товариств, чинним законодавством встановлено вимоги щодо обов'язковості проведення аудиторської перевірки.

План і програма аудиту визначають характер, тимчасові рамки і об'єм запланованих аудиторських процедур, необхідних для проведення обов'язкового аудиту [1, с. 12–14]. Проте аудитор може самостійно вилучити питання, які є несуттєвими для підприємства, що перевіряється, а також має право включити додаткові питання, які,

на його думку, є важливими для складання висновку про реальний фінансовий стан [2, с. 265–266].

Алгоритм проведення аудиту будівельних підприємств у розрізі етапів та об'єктів схематично зображено на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм проведення аудиту будівельних підприємств

Розглянемо зображені на рисунку етапи аудиту більш детально.

На підготовчому етапі аудитор, який отримав повноваження, повинен:

- провести загальне ознайомлення з підприємством;
- з'ясувати напрям його діяльності, специфіку галузі;
- визначити основні господарські процеси та їх суть;
- провести перевірку установчих документів;
- протестувати систему внутрішнього контролю та вивчити роботу Ревізійної комісії.

До особливих напрямів перевірки акціонерних товариств на підготовчому етапі слід віднести аудит установчих документів. Згідно з чинним законодавством України, до установчих документів акціонерних товариств відносять установчий договір та статут. Установчий договір акціонерного товариства укладається між його засновниками з метою створення товариства і після державної реєстрації товариства є виконаним. Після того як акціонерне товариство пройшло державну реєстрацію, будь-які зміни і доповнення повинні вноситись лише в його статут за рішенням загальних зборів акціонерів, а установчий договір залишається при цьому без змін.

Основний етап аудиту передбачає фізичну та документальну перевірку будівельного підприємства. Характерними рисами етапу фізичної перевірки є встановлення реальної наявності активів підприємства (основних засобів, запасів, грошових коштів та їх еквівалентів) та перевірка правильності їх оцінки.

Документальна перевірка є основним етапом аудиту, завданням якого є дослідження кожної статті всіх форм річної звітності згідно з установленими ознаками і критеріями, аналітичний огляд звітності за весь період перевірки, визначення динаміки розвитку підприємства, повідомлення керівництву про виявлені недоліки.

При проведенні документальної перевірки будівельних підприємств, що функціонують у формі акціонерних товариств, необхідно, з одного боку, дотримуватись загальноприйнятих методичних прийомів, а з іншого – враховувати специфіку

створення і функціонування даних товариств. Перш за все це особливості формування та руху власного капіталу товариства, необхідність персоніфікованого обліку акціонерів, що повинно бути відповідно відображено в обліку і звітності. Необхідно також враховувати вимоги щодо використання прибутку на формування резервного капіталу та виплати дивідендів, процентів по облігаціях, їх емісії та погашення [4].

Враховуючи вищевказану особливість будівельних підприємств, пов'язану з організаційно-правовою формою, аудит розпочинається з перевірки статутного капіталу, під час якої необхідно визначити його розмір як сплачений і заявлений, склад і структуру (кількість і види акцій, номінальна вартість), перелік власників, акціонера, який володіє контрольним пакетом, додержання термінів відкритої передплати на акції та термінів оплати у разі випуску цінних паперів на період перевірки.

Наступний напрям аудиту будівельної організації включає перевірку процесів формування собівартості будівельно-монтажних робіт, а саме:

- використання матеріальних ресурсів у будівництві;
- операції з будівництва, експлуатації і ліквідації тимчасових будинків (споруд);
- операції з утримання й експлуатації будівельних машин і механізмів;
- витрати на оплату праці;
- накладні витрати;
- облік залишків незавершеного виробництва.

Важливим напрямом аудиту будівельного підприємства є перевірка розрахунків з генпідрядниками і субпідрядниками. При перевірці слід звернути увагу на договори підряду на капітальне будівництво, відповідність їх змісту вимогам законодавства. Аналізуючи договори субпідряду, аудиторі необхідно спиратися на вимоги Положення про взаємини організацій – генеральних підрядників із субпідрядними організаціями, затвердженого Науково-технічною радою Міністерства України у справах будівництва й архітектури, протокол від 14.12.1994 р. № 4 [7].

Проводячи аудит виконання умов договору підряду в частині здійснення робіт і розрахунків, аналізується дотримання кошторису в цілому та в частині виконання окремих видів робіт (за етапами їх виконання) та термінів розрахунків з ними [3, с. 120].

Аудитору необхідно перевірити акти виконаних робіт, облік додаткових послуг, наданих генпідрядником субпідрядникові, встановити правомірність цих розрахунків, їх своєчасність, а також достовірність відображення в обліку і звітності.

Важливою ділянкою перевірки будівельних організацій є аудит доходів і формування фінансових результатів від будівельної діяльності. Відображення доходів за будівельним контрактом у бухгалтерському обліку має свій особливий порядок, що обумовлює специфічні аудиторські дії у цьому напрямку. При перевірці слід впевнитися, що доходи будівельної організації відображаються в обліку поетапно і їх визнання здійснюється на дату балансу. При цьому необхідно враховувати, що сума визнання такого доходу залежить від наявності достовірної оцінки кінцевого фінансового результату. За умови достовірної оцінки доходи визначаються з урахуванням ступеня закінченості робіт, а якщо немає достовірної оцінки – то в сумі фактичних витрат, відносно яких є ймовірність їх відшкодування. Бажано, щоб сума визнаного доходу підтверджувалася відповідним актом. На

цьому етапі аудитор повинен дослідити проміжні рахунки і повноту їх оплати [11, с. 256].

Для будівельних підприємств у формі акціонерних товариств окремим етапом аудиту є перевірка розподілу прибутку. Дослідженню передусім підлягає дотримання порядку підготовки рішення про розподіл прибутку акціонерного товариства, своєчасність його прийняття.

Правління зобов'язане одночасно з річним балансом підготувати до загальних зборів акціонерів рішення щодо розподілу балансового прибутку, зокрема, вказати:

- розмір балансового прибутку;
- розподіл чистого прибутку між акціонерами;
- розмір відрахувань у резервний фонд та ін.;
- розмір нерозподіленого прибутку тощо.

Перевіряючи правильність нарахування і виплати дивідендів, аудитор мусить переконатися, що:

– дивіденди нараховуються з прибутку акціонерного товариства після оподаткування;

– дивіденди нараховуються і виплачуються акціонерам – юридичним особам-резидентам без стягнення податку з джерела виплат;

– дивіденди, нараховані на акції, що належать державі, перераховуються до державного бюджету;

– якщо нараховані дивіденди фізичним особам-акціонерам, не отримані останніми, а спрямовані на додаткове придбання нових акцій на підставі їх письмової заяви до бухгалтерії підприємства, то податок з доходів фізичних осіб не стягується; у всіх інших випадках сума нарахованих дивідендів обкладається податком.

Як важливий напрям аудиторської перевірки будівельних підприємств варто розглянути оцінку ризиків, пов'язаних із здійсненням проекту з будівництва житлового будинку. Оскільки будівництво житлового будинку є капіталомістким видом діяльності, часто з тривалим операційним циклом, інформація щодо можливих фінансових ризиків, пов'язаних з реалізацією проекту, має бути вчасною, обґрунтованою та зрозумілою керівництву підприємства. Критерій щодо ухвалення рішення по проекту можна сформулювати так: інвестиційний проект вважають ефективним, якщо його прибутковість і ризик збалансовані в прийнятій для учасника проекту пропозиції [5, с. 146].

У науковій літературі з ризик-менеджменту [8, с. 46–50; 9] процес аналізу ризику відображено за допомогою наступного алгоритму:

– етап 1 – ідентифікація чинників ризику;

– етап 2 – визначення числових значень чинників ризику;

– етап 3 – імітаційне моделювання інтегральних значень ризику і на їх основі – значень можливих доходів при здійсненні інвестиційно-інноваційного проекту;

– етап 4 – імітація можливих значень економічних витрат і доходів від реалізації проекту.

– етап 5 – статистичний аналіз «витрати – прибуток – ризик»; на основі цього аналізу ухвалюють рішення про ефективність інвестицій у відповідні варіанти інвестиційно-інноваційного проекту [6, с. 254].

Ідентифікація ризиків здійснюється на етапі якісного аналізу та включає визначення видів ризиків, виявлення джерел і причин їх виникнення, встановлення потенційних зон ризику. Ідентифікацію ризиків проекту доцільно проводити з врахуванням можливості їх розрахунку та ступеня керованості, що дозволить більш точно визначити можливі вигоди та втрати від впровадження проекту. Для цього якісний аналіз ризиків проекту

можна проводити на підставі наступної класифікації ризиків:

– ризики, пов'язані із фінансовим забезпеченням – імовірність настання даної групи ризиків можна визначити експертним методом, шляхом аналізу існуючого досвіду впровадження аналогічних проектів та статистичних даних щодо стану економіки та банківської сфери;

– ризики, пов'язані із здійсненням технологічного процесу – імовірність настання вказаних ризиків можна визначити за допомогою аналізу статистичних та прогнозних даних щодо подорожчання будівельних матеріалів, енергоносіїв, а також з врахуванням існуючих вимог державних стандартів України щодо усереднених показників розміру коштів на покриття ризиків всіх учасників будівництва, які застосовуються в зведеному кошторисному розрахунку вартості об'єкта будівництва;

– ризики, пов'язані із виконавцями будівництва, можуть бути ідентифіковані шляхом аналізу даних підприємства щодо кількості травматичних та летальних випадків на будівництві за певний період, вартісних та кількісних показників за операціями, виконаними із затримками термінів та із дефектами;

– ризики, пов'язані із ринками збуту, аналізуються за допомогою статистичних даних щодо продажу нерухомості та стану ринку банківського кредитування тощо.

Кількісний аналіз обраних ризиків при здійсненні аудиту доцільно здійснювати за допомогою розрахунково-аналітичних методів. Вказані методи призначені для розрахунку відносно точного кількісного вираження рівня ризику на основі внутрішньої інформаційної бази самого підприємства, яка доступна та зрозуміла для аудитора [10, с. 136–139].

На завершальному етапі перевірки аудитор здійснює узагальнення отриманих результатів, складає свій звіт і висновок про достовірність фінансової звітності, фінансовий стан підприємства та ризикованість проекту, передає його замовникові, обговорює можливості подальшої співпраці, висловлює свої рекомендації.

Серед особливостей завершального етапу аудиту для акціонерних товариств можна назвати такі:

– акціонерні товариства часто мають дочірні підприємства, філії, яких може перевіряти інший аудитор, тому головний аудитор, відповідальний за перевірку, повинен узагальнити зібрані іншими аудиторами докази, переконатися в їх обґрунтованості й достовірності і зробити висновок, за який він несе відповідальність;

– якщо акціонерне товариство складає консолідовану звітність, то аудитор перевіряє її відповідність вимогам НП (С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628;

– у примітках до річної фінансової звітності акціонерного товариства серед іншої інформації, обов'язково згідно з вимогами П (С)БО, та в інших звітах слід розкривати дані щодо випуску цінних паперів (кількість та види акцій, перелік та результати попередніх емісій, заплановані емісії), регулярну та особливу інформацію про емітента; інформацію про юридичних осіб, послугами яких користується емітент (реєстратор, зберігач цінних паперів, депозитарій, торговці цінними паперами, аудитори, юристи); інформацію, що стосується змін в акціонерному товаристві, які можуть мати істотний вплив на вартість цінних паперів або розмір доходу за ними, зазначення частини прибутку, яка спрямовується на виплату дивідендів, і умови їх виплати; розкриття інформації про акці-

онерів – власників п'яти і більше відсотків акцій товариства, а також інформація про непряме володіння акціями; про осіб, що здійснюють контроль над підприємством через володіння прямо або опосередковано, одноосібно або разом із своїми афілійованими (пов'язаними) особами більш ніж 25% голосів у вищому органі підприємства.

Висновки і пропозиції. Аудит будівельних організацій проводиться з урахуванням загальних принципів, проте має свою специфіку, пов'язану з організаційно-правовою формою та особливостями

галузі, до яких належить підприємство, а саме: нормативне регулювання вартості будівельно-монтажних робіт, особливості визнання фінансового результату за будівельними контрактами, наявність ризиків, з якими пов'язана діяльність будівельних підприємств. Саме оцінці можливих ризиків на стадії проведення аудиту слід приділити особливу увагу, оскільки кількісний та якісний аналіз ризиків дозволить керівництву будівельного підприємства прийняти об'єктивне управлінське рішення щодо реалізації певного проекту.

Список літератури:

1. Гончарук Я.А. Аудит: [навч. посіб.] / Я.А. Гончарук, В.С. Рудницький; 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 443 с.
2. Давидов Г.М. Аудит: [навч. посіб.] / Г.М. Давидов; 3-тє вид., стер. – К.: Знання, КОО, 2002. – 363 с.
3. Куцик П.О. Внутрішній контроль розрахункових операцій в системі управління будівельним підприємством / П.О. Куцик // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – Вип. 42. – С. 117–123.
4. Мельник М.М. Організація і методика аудиту / М.М. Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.net/book_349.html.
5. Микитюк П.П. Система оцінювання та аналізу факторів ризику інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства / П.П. Микитюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – Вип. 1. – С. 145–153.
6. Микитюк П.П. Оцінка факторів впливу на фінансовий стан будівельної фірми / П.П. Микитюк // Наукові записки: зб. наук. праць викл. і асп. каф. екон. аналізу Терноп. акад. нар. госп-ва. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – С. 72–75.
7. Положення про взаємини організацій – генеральних підрядників із субпідрядними організаціями, затверджене Науково-технічною радою Міністерства України у справах будівництва й архітектури, протокол від 14.12.1994 р. № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.uazakon.com/document/tpart01/isx01397.htm>].
8. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: [навч. посіб.] / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
9. Тарасова К.І. Методологічні засади кількісної оцінки ризиків / К.І. Тарасова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка», 2013. – С. 367–372.
10. Ткаченко А.М. Методи оцінки підприємницького ризику / А.М. Ткаченко, І.С. Якошь // Економічний вісник Донбасу. – 2008. – № 3. – С. 136–139.
11. Харламова О.В. Пропозиції щодо врахування галузевих особливостей аудиту будівельних організацій / О.В. Харламова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць: у 6 т. Т. 3. – 2007. – Вип. 251. – С. 252–258.

Бурдю І.М.

Львовский институт банковского дела

ОСОБЕННОСТИ АУДИТА СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Исследованы теоретические подходы к проведению аудита строительных предприятий. Описаны основные этапы аудита с учетом особенностей деятельности организаций. Рассмотрены вопросы оценки аудиторами рисков, связанных с осуществлением проекта по строительству жилого дома.

Ключевые слова: этапы аудита, доходы, расходы, риски, акции, дивиденды.

Burdo I.M.

Lviv Institute of Banking

CONSTRUCTION COMPANIES AUDIT PECULIARITIES

Summary

Theoretical approaches to audit of the construction companies have been studied. The basic stages of audit with consideration of special aspects of the organization activities have been described. The issue of risks assessment by the auditors related to implementation of a project on construction of a residential house has been considered.

Keywords: stages of audit, income, costs, risk, shares, dividends.